

RAAP-NOTITIE 1434

Plangebied De Smidspol

Gemeente Putten

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: HBC Projectontwikkeling

Titel: Plangebied De Smidspol, gemeente Putten; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: december 2005

Auteur: drs. E.I. Schuurman

Projectcode: PUSM

Bestandsnaam: N01434-PUSM.doc

Projectleider: drs. E.I. Schuurman

Projectmedewerkers: D. Kastelein & H. Ringenier

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 14937

Autorisatie: drs. N.G. Stikker

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2005

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van HBC Projectontwikkeling heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in december 2005 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met de geplande nieuwbouw in het plangebied Smidspol in de gemeente Putten. Doel van dit onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voorzover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het veldonderzoek zijn in het plangebied geen concrete aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten aangetroffen. Bodemkundig wordt het plangebied gekenmerkt door zeekleigronden. Deze worden onder relatief natte omstandigheden gevormd en zullen als gevolg daarvan onaantrekkelijk zijn geweest voor bewoning. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische waarden optreden. Derhalve worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

Wel dient te worden opgemerkt dat bij iedere gravende activiteit het aantreffen van (niet voorspelbare) toevalsvondsten niet kan worden uitgesloten. Indien hiervan sprake mocht zijn, dient de overheid (Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek) hiervan op de hoogte te worden gesteld in het kader van de meldingsplicht (Monumentenwet 1988, Artikel 47).

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van HBC Projectontwikkeling heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in december 2005 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met de geplande nieuwbouw in het plangebied Smidspol in de gemeente Putten. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied

Het plangebied (circa 8 ha) ligt direct ten noorden van Nijkerk en direct ten zuiden van de A28 bij de afslag Nijkerk. Het plangebied wordt in het noorden door de snelweg begrensd, in het oosten door de Berencamperweg, in het zuiden door de Handelsstraat en in het westen door de terreingrens van Evobus. Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 32E van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 161.390/472.580. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied grotendeels in gebruik als grasland en in het oosten, zuiden en westen deels bebouwd en verhard.

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek en een oppervlaktekartering. De oppervlaktekartering bestond uit een inspectie van molshopen.

Het bureau- en inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998).

RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse

Archeologie (KNA) en die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1.
Archeologische
tijdschaal.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het kaartbeeld van de geomorfologische kaart van Nederland (Stiboka/RGD, 1975), schaal 1:50.000, beschrijft het zuiden van het plangebied als een zone bestaande uit dekzandruggen, al dan niet met een oud bouwlanddek (code 3K14). Het overige deel van het plangebied wordt omschreven als een dekzandvlakte (code 2M14).

Bodem

Volgens de bodemkaart bestaat de bodem in het plangebied in het noorden en het noordoosten uit kalkarme poldervaaggronden (zeekleigronden), met een 15 tot 40 cm dik pakket moerig materiaal beginnend tussen 40 en 80 cm -Mv en het pleistoceen zand beginnend tussen de 40 en 120 cm -Mv (DLO-Staring Centrum, 1997: code Mn82Cwp; grondwatertrap III). Het overige deel van het plangebied bestaat volgens de bodemkaart uit veldpodzolgronden (code Hn21; grondwatertrap IIIb).

Historische geografie

Het kaartbeeld van de Grote Historische Atlas van Nederland (Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990: Oost-Nederland, 1820-1855) geeft geen bebouwing aan in het plangebied. Het plangebied was tijdens de opname voor deze atlas in gebruik als bouwland.

Archeologie

Volgens de Archeologische Monumenten Kaart bevinden zich in de nabijheid van het plangebied (straal van circa 1000 meter) drie archeologische monumenten. Circa 700 meter ten noordwesten van het plangebied bevindt zich een terrein van zeer hoge archeologische waarde (Monumentnummer 3674). Hier is tijdens archeologisch onderzoek in 1991 ('Herinrichting Nijkerk-Putten', Visscher, 1992) een gedeeltelijk verzonken terp aangetroffen. In de laag met archeologische resten zijn aardewerk-fragmenten uit de Late Middeleeuwen gevonden (RAAP-rapport 48). Een tweede monument bevindt zich circa 1000 meter ten noordwesten van het plangebied (Monumentnummer 3679). Het betreft een terrein van hoge archeologische waarde, waar een kampement/nederzetting uit het Mesolithicum/Neolithicum en een huisplaats uit de Late Middeleeuwen zijn aangetroffen. Iets westelijker ligt een terrein van archeologische waarde (Monumentnummer 3490). Het betreft een sterk aangetaste terp waarbij aardewerk uit de Late Middeleeuwen is waargenomen.

Verder staan in ARCHIS uit de nabijheid van het plangebied (straal van circa 1000 meter) twee archeologische waarnemingen geregistreerd. Deze bevinden zich circa 400 meter ten noorden van het plangebied. Het betreft in beide gevallen fragmenten kogelpot uit de Late Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummers 105689 en 105690).

Bovendien ligt het plangebied binnen het onderzoeksgebied van een onderzoek naar vuursteenvindplaatsen (Van der Gaauw & Visscher, 1993). Het plangebied maakt deel uit van een zone waaraan met betrekking tot bedreiging van vuursteenvindplaatsen door bodemingrepen, een laag risico toegekend is. Dit in verband met veelvoorkomende bodemverstoring in deze zone.

Archeologische verwachting

Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW; ROB, 2005) geldt voor het plangebied een middelhoge kans op het aantreffen van archeologische waarden. Volgens de meer gedetailleerde Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Gelderland geldt voor het plangebied een middelmatige archeologische verwachting voor archeologische vindplaatsen (Provincie Gelderland, 2005). Op grond hiervan gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een middelmatige archeologische verwachting voor vindplaatsen uit alle archeologische perioden.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Tijdens het veldonderzoek zijn 48 boringen verricht in een grid van 40 bij 50 m in zes zuidoost-noordwest georiënteerde raaien (figuur 1). De boringen in een raai versprongen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, waardoor een systeem van gelijkbenige driehoeken ontstond. Tevens zijn er een aantal losse boringen (boringen 39, 44, 45 en 46) gezet op plaatsen waar het door de aanwezigheid van oppervlakteverharding niet mogelijk was om volgens het boorgrid te werken. Boringen 38, 47 en 48 zijn gezet ten einde aanvullende informatie over de bodemkundige situatie ter plaatse te verkrijgen. De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit alle archeologische perioden. Deze methode is niet geschikt om verkavelingspatronen, graven en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen (Tol e.a., 2004).

Er is geboord tot maximaal 2,20 m –Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In het oosten en het westen van het plangebied zijn ophogingen van soms meer dan een meter waargenomen. Deze bestaan in het oosten van het plangebied uit een afwisseling van zand en kleibrokken en zijn vermoedelijk afkomstig uit de sloot die langs de oostgrens van het plangebied ligt. In het westen van het plangebied, ter hoogte van het verharde gedeelte, bestaat de ophoging uit bouwzand. Onder de ophogingen zijn nog restanten van zeekleigronden aangetroffen. Verder zijn er in het zuiden en het westen van het plangebied verstoringen tot in het pleistocene zand aangetroffen. Ter hoogte van de boerderij in het oosten van het plangebied is op een gemiddelde diepte van circa 60 cm –Mv een ondoordringbare laag waargenomen (boringen 17 en 18). Mogelijk betreft het een kelder van een voormalig gebouw.

In het centrale deel van het plangebied zijn grotendeels intacte bodemprofielen gevonden. Deze worden gekenmerkt door een gemiddeld 25 cm dikke, donkerbruingrijze, sterk humeuze en matig siltige bouwvoor. Onder de bouwvoor is een circa 20 cm dikke kleilaag aangetroffen. Deze is grijs tot bruingrijs van kleur en wordt naar beneden toe humeuzer. Op gemiddeld 45 cm is een 5 tot 10 cm dikke moerige donkergrijze kleilaag waargenomen. Onder deze moerige kleilaag bevindt zich het pleistocene zand (C-horizont). De top van het zand is lichtbruingrijs van kleur en humeus. Het wordt naar beneden toe lichter van kleur en minder humeus. De top van het pleistocene zand is in het centrale deel ondieper dan 90 cm -Mv aangetroffen (figuur 2).

De aangetroffen bodemprofielen zijn als zeeleigronden op pleistoceen zand geïnterpreteerd. Er zijn geen veldpodzolgronden waargenomen.

In een aantal boringen is de kleilaag niet waargenomen (boringen 22, 24, 29 en 36). Mogelijk betreft het zeer lokale en zeer geringe dekzandopduikingen in het gebied die net boven de klei uitsteken.

Archeologie

Het karterend booronderzoek heeft geen archeologische resten opgeleverd die zouden kunnen wijzen op de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen in het plangebied. Zowel de kleilaag als ook de humeuze top van de C-horizont wijzen op relatief natte omstandigheden in het plangebied en daarmee op voor bewoning ongunstige omstandigheden. Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat het gebied (met uitzondering van de opgehoogde terreindelen) ook nu nog zeer drassig is.

Het westen van het plangebied is deels verhard, waardoor boringen niet overal verricht konden worden. De bodemprofielen van de boringen die wel ter hoogte van de verharding verricht zijn, laten diepe verstoringen tot in het pleistocene zand zien, of bestaan uit restanten van zeeleigronden die op relatief natte omstandigheden wijzen. Op grond van deze gegevens wordt ervan uitgegaan dat zich ook onder de verharding vermoedelijk geen archeologische resten (meer) bevinden.

Ook de oppervlaktekartering leverde geen vondsten op.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Tijdens het veldonderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van vindplaatsen in het plangebied. Het betreft vermoedelijk een al in het verleden relatief nat gebied dat niet aantrekkelijk is geweest voor bewoning.

De in het veld vastgestelde bodemkundige en geomorfologische opbouw komt alleen gedeeltelijk overeen met de bevindingen van het bureauonderzoek. Het plangebied lijkt grotendeels uit een dekzandvlakte te bestaan. Er zijn behalve de zeer lokale en zeer minimale dekzand-opduikingen geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van dekzandruggen in het plangebied. Verder zijn er over het gehele plangebied wel (restanten van) zeekleigronden waargenomen, maar zijn er geen veldpodzolgronden aangetroffen.

4.2 Aanbevelingen

Het overige deel van het plangebied

Op grond van het ontbreken van duidelijke aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen. De geplande ingrepen kunnen, voor zover het archeologische waarden betreft, zonder beperkingen worden uitgevoerd.

Wel dient te worden opgemerkt dat bij iedere gravende activiteit het aantreffen van (niet voorspelbare) toevalsvondsten kan voorkomen. Indien hiervan sprake mocht zijn, dient de overheid (Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek) hiervan op de hoogte te worden gesteld in het kader van de meldingsplicht (Monumentenwet 1988, Artikel 47).

Literatuur

- Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998.** *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Gaauw, P.G. van der en H.C.J. Visscher, 1993.** Archeologisch onderzoek op vuursteen-vindplaatsen in de herinrichting Nijkerk-Putten. *RAAP-notitie 63*. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989.** *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Provincie Gelderland, 2005.** *Cultuurhistorische Waardenkaart Gelderland (CHW-Gelderland)*. Provincie Gelderland, Arnhem (geactualiseerd digitaal bestand).
- ROB, 2005.** *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) versie 2.1*. Ontleend aan <http://www.archis.nl>.
- Staring Centrum, 1997.** *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000; blad 32 Oost Amersfoort*. Staring Centrum, Wageningen.
- Stiboka/RGD, 1975.** *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000; blad 32 Amersfoort*. Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen, 2004.** Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport 1000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Visscher, H.C.J., 1992.** Herinrichtingsgebied Nijkerk-Putten: een archeologische kartering, inventarisatie en waardering. *RAAP-rapport 48*. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990.** *Grote Historische Atlas van Nederland, schaal 1:50.000. Deel 3: Oost-Nederland 1830-1855*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
-Mv	beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

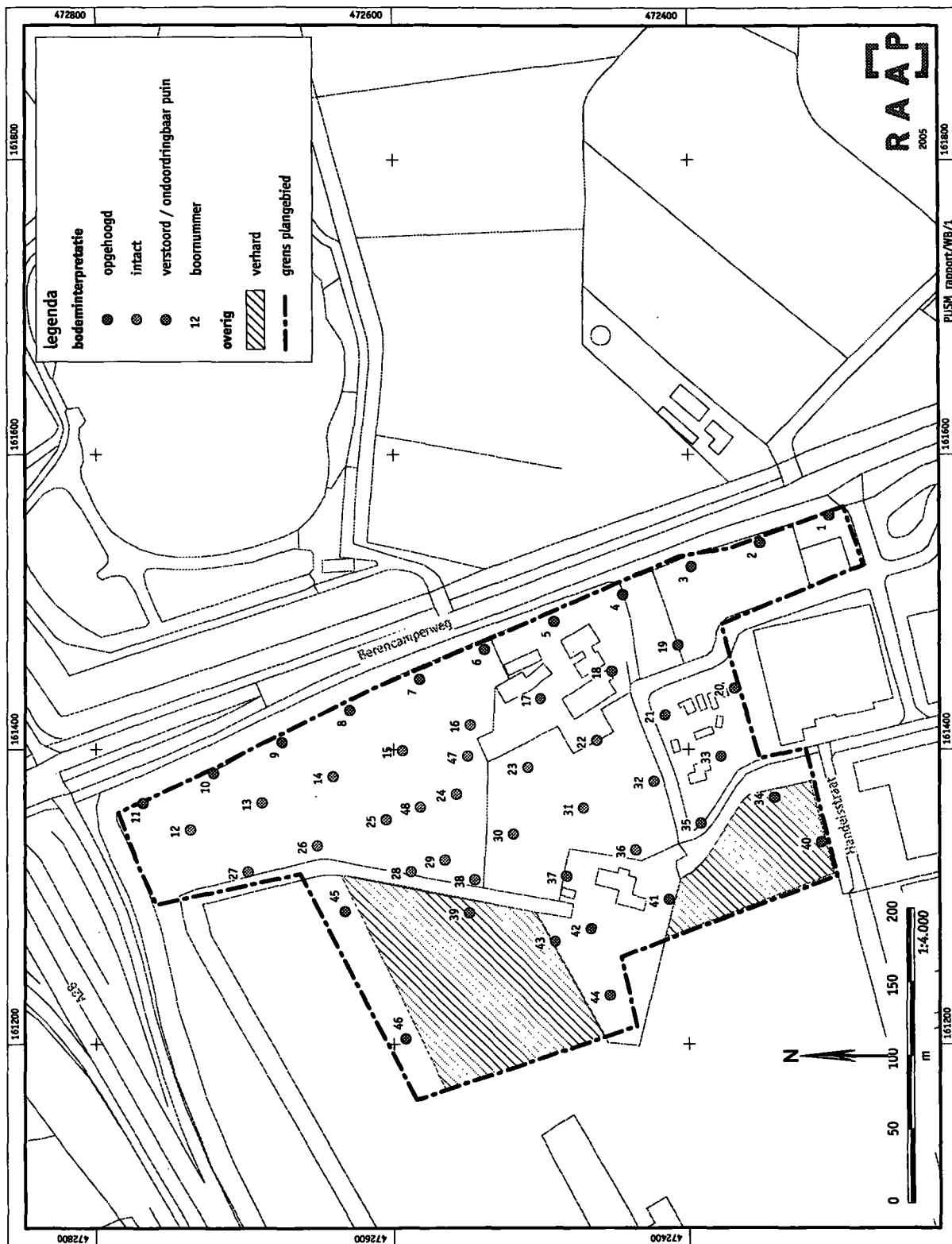
dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek' (Saalien: Formatie van Eindhoven; Weichselien: Formatie van Twente).
Pleistoceen	Geologisch tijdperk dat ca. 2,3 miljoen jaar geleden begon. Gedurende deze periode waren er sterke klimaatswisselingen van gematigd warm tot zeer koud (de vier bekende IJstijden). Na de laatste IJstijd begint het Holoceen (ca. 8800 voor Chr.).
terp	Door de mens opgeworpen woon- en vluchtheuvel.
veldpodzol	Humuspodzolgronden met een humushoudende bovengrond dunner dan 30 cm. Dergelijke gronden worden hoofdzakelijk aangetroffen in jonge ontginningsgebieden.

Overzicht van figuren en tabellen

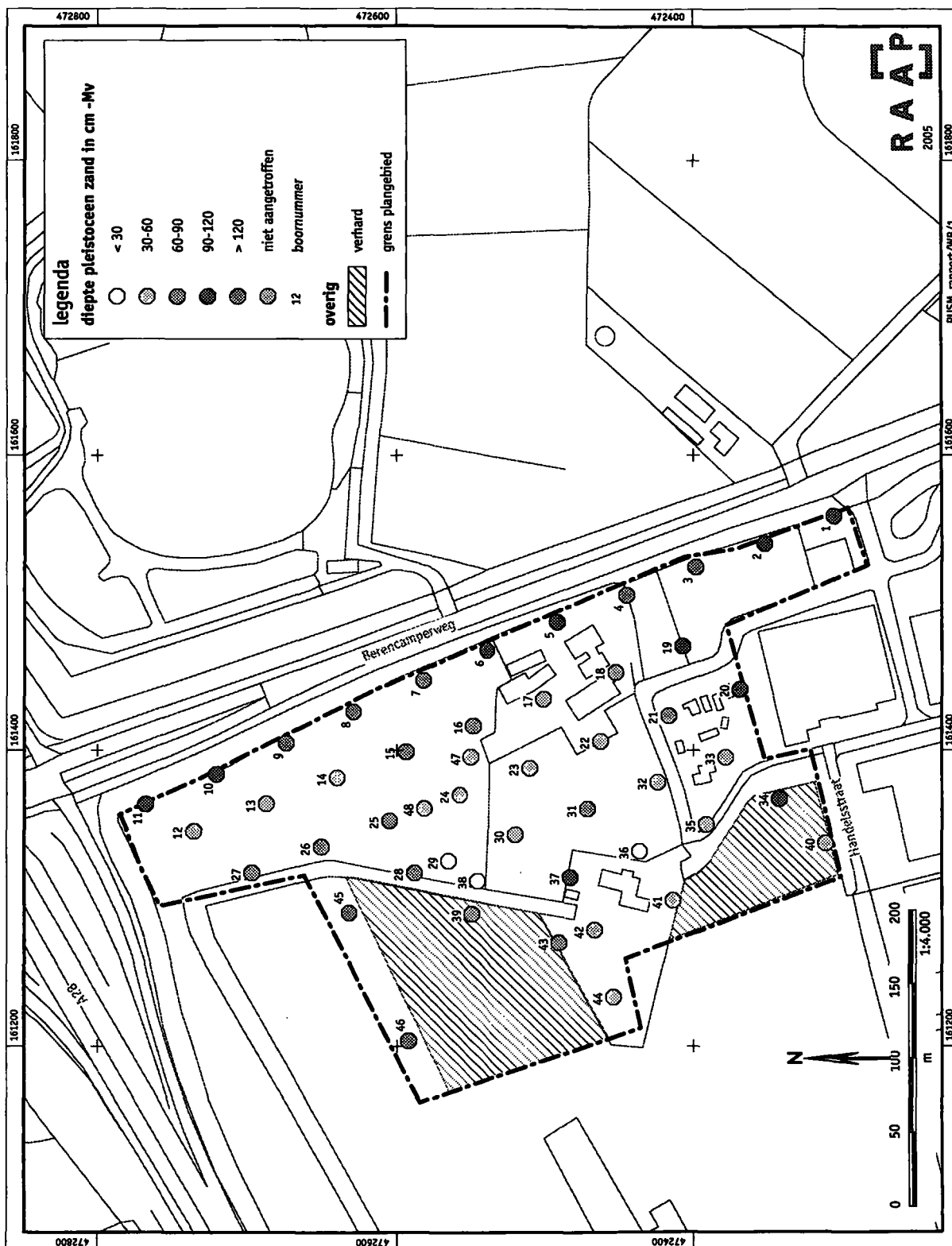
Figuur 1. Bodeminterpretatie

Figuur 2 Diepte pleistoceen zand

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Bodeminterpretatie.

Figuur 2. Diepte pleistoceen zand.